

ЗБЕРЕЖЕНА СПАДЩИНА (Волинський краєзнавчий музей сьогодні)

Людмила Пономар

Виставка «Нелегка ноша, або Все своє ношу з собою» у Волинському краєзнавчому музеї м. Луцька — це спільний проект працівників відділів етнографії та природи з метою ознайомити громадськість з видами народної ноші (до XXI ст.), а також привернути увагу суспільства до проблем забруднення навколишнього середовища поліетиленовою продукцією, за допомогою демонстрування альтернативної продукції (екосумок). До уваги відвідувачів: нависки, кошики, «вузлики» з хусток (уміло вив'язані співробітниками), торбини, мішки, валізи, жіночі й чоловічі вихідні та ділові сумки, господарські сумки з тканини, капрону, ниток, туристичні рюкзаки, сумки, створені народними майстрами в етно- та екостилі. Ноша є яскравим елементом історичної епохи, виразником матеріальних статків і соціального становища людини, необхідним атрибутом суспільної культури життя (від

плетеного кошика, «авоськи» чи «кравчучки» до екологічної сумки). Усі ці аспекти розкрито на виставці. Речові пам'ятки доповнено підбірками світлин та елементами вбрання певного історичного періоду.

Взаємовідносини людини і природи є об'єктом вивчення соціальної екології та етнографії. Вироби майстрів, які популяризують і розвивають народне мистецтво, сьогодні є актуальними й необхідними. Поряд з екосумками вони стають головними аксесуарами XXI ст. Такі тематичні виставки з майстер-класами, лекціями постійно проводить відділ етнографії Волинського музею. Науковці прагнуть якнайширше ознайомити громадськість зі збіркою фондів у зв'язку з проблемою розширення постійної етнографічної експозиції музею.

Волинський краєзнавчий музей, відкритий 1929 року, — найбільший і найдавніший з нині діючих музеїв Волинської області. Етнографічна частина представлена як виставка відділу давньої історії — «Матеріальна і духовна культура Волині та Західного Полісся XIX — першої половини XX ст.». Площа цієї експозиції невелика. Етнографічні пам'ятки висвітлюють культуру і побут населення, домашні промисли та ремесла (деревобробка, плетіння тощо). Фотографії, експонати презентують традиційний одяг Західного Полісся та Волині, житло, вироби ткацтва. Тут відтворено інтер'єр поліської хати, представлено осередки гончарства. Серед експонатів особливий інтерес викликають головні убори: намітки («плати») і хустки, а також давні фотографії з різним способом їх пов'язування. В експозиції Музею, поряд з матеріалами про перебування на Волині родини Косачів, демонструється сорочка, вишита Лесею Українкою, подарована няні Варварі Дмитрук, жительці с. Колодяжне Ковельського повіту (датовано початком

XX ст.). Як зазначають науковці Музею, експозиція є невеликим штрихом багатства народної культури населення Волині і Західного Полісся. Етнографічний відділ Музею має великий науковий доробок для репрезентації регіональних та локальних особливостей народної культури цієї території. Уся проблема — у відсутності площі для експозиції.

Колектив Волинського краєзнавчого музею, науковці, краєзнавці, музейники області неодноразово (від часу заснування відділу етнографії) зверталися з проханням допомогти у вирішенні питання щодо створення Музею етнографії та народних промислів у Луцьку. Для цього є всі необхідні умови: етнографічна музейна збірка, що нараховує 7 тис. оригінальних експонатів; фахівці, які проводять різнопланову музейну роботу зі збору пам'яток народно-побутової культури, народного мистецтва, їх збереження, дослідження та популяризації серед громадськості краю; підготовлені структурний і тематико-експозиційний плани експозиції музею. Співробітники наголошують, що ця етнографічна експозиція забезпечить потреби навчальних закладів області в ознайомленні зі зразками традиційної народної культури; сприятиме розвитку туризму та презентуватиме культуру краю учасникам міжнародних, всеукраїнських мистецько-етнографічних, фольклорних фестивалів, конкурсів, свят; стане базою наукового вивчення матеріальної та духовної культурної спадщини, центром сучасних народно-мистецьких форумів, свят, а також підтримки творчості майстрів народного мистецтва. Питання створення Музею етнографії та народних промислів лишається актуальним і нині.

Однак колектив науковців відділу етнографії (завідувач відділу Людмила Мірошниченко-Гусак, зберігач фондів Дрищан Ганна, старший науковий співробітник Тетяна Хомова, молодші наукові співробітники Оксана Грабинська та Оксана Березко) — глибоких знавців поліського та волинського регіонів —

самовіддано творчо працює для широкого оприлюднення культурної спадщини краю. Вагомий здобуток науковців — підготовка і видання каталогу «Традиційні жіночі сорочки Волині й Західного Полісся кінця XIX — XX століть» (упоряд. Л. А. Мірошниченко-Гусак, Т. О. Хомова (Луцьк, 2013)) зі збірки Волинського краєзнавчого музею. У каталозі подано фотографії 279 сорочок кінця XIX — XX ст. з усіх районів Волинської області, надходження яких започатковано 1929 року. Ця праця особливо важлива для дослідників народного вбрання. Каталог укладено за географічним принципом (за районами), так, як зберігаються експонати у фондосховищі. Слід відзначити зручність роботи із сорочками у фондах — вони вивішені за районами, що спрощує ознайомлення з ними, особливо під час відбору для фотографування. Детально подано інформацію про кожен експонат: датування, автор, походження, матеріал виготовлення, оздоблення, довжина виробу тощо. Усі відомості відповідають записам в інвентарних книгах. Укладачі каталогу вдало проілюстрували світлини: зображення загального вигляду сорочки, її елементів, у комплексі зі спідницею або ж у повному комплекті. Слід відзначити й роботу фотографів Музею Леоніда Максимова та Олени Лукашевич. Це видання є непересічним для етнологів, значним науковим внеском етнографів Волинського краєзнавчого музею. Каталог — багата джерельна база для дослідників українського вбрання, зокрема Полісся, Волині: етнологів, мистецтвознавців, художників, краєзнавців, і водночас — захоплююче відкриття для всіх, хто цікавиться історією та культурною спадщиною нашого народу.

Колектив Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України підтримує луцьких колег і сподівається, що завдяки створенню Музею етнографії народні пам'ятки культури та мистецтва поліщуків і волинян стануть доступними.